

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala

Soveltava taide

2017

Teija Himmelroos

TAIDEPEDAGOGI VARHAISKASVATUKSESSA

– draamapedagoginen kompetenssi asettuu
päiväkotityöhön

OPINNÄYTETYÖ (YAMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Soveltava taide

2017 | 33

Teija Himmelroos

TAIDEPEDAGOGI VARHAISKASVATUKSESSA

- draamapedagoginen kompetenssi asettuu päiväkotityöhön

Kirkkonummen kunta palkkasi neljä taidepedagogia varhaiskasvatukseen 1.6.2016 - 31.7.2018. Lähes sadan hakijan joukosta valittiin kolme kuvataideopettajaa sekä minut, draamaopettaja.

Kaksivuotinen projekti seuraa Vantaan TAIKAVA-hanketta (2014 - 2016). Edistyksellinen hanke paljasti taiteellisen intervention haasteita. Uuden tuominen olemiseen ei aina suju ongelmitta.

Kehittämishankkeeni etsi liikelähtöiselle draamalle toimintamahdollisuuksia Neidonkallion päiväkodissa. Luon uutta toimenkuvaa varhaiskasvatukseen. Sitä säätelevät varhaiskasvatuslaki, valtakunnallinen kuin myös Kirkkonummen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. Etsin kuuden tunnin päivittäiselle toiminnalleni paikkoja ja mahdollisuuksia päiväkotipäivän rakenteista ja toimintaympäristöstä. Esitän perusteita liikelähtöisen draaman soveltuvuudesta varhaiskasvatukseen.

Oma oppimisen polkuni on ollut pitkä. Suhteutan draamapedagogista osaamistani taidealan muuttuvan työelämän osaamistarpeisiin. Apunani käytän FT Kai Lehtoisen kartoituksia taiteellisista interventioista ja niihin liittyvistä osaamistarpeista. Toivon opinnäytteeni pohjustavan draamapedagogista toimintaa varhaiskasvatuksessa.

ASIASANAT:

Draamaleikki, draamapedagogi, liikelähtöinen draama, kompetenssi, päiväkotityö, taidepedagogi, varhaiskasvatus

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Applying arts

2017 | 33

Teija Himmelroos

ART PEDAGOGUE AT THE EARLY CHILDHOOD EDUCATION

- drama pedagogical competence takes place at the day care center

The county of Kirkkonummi hired four art pedagogues for early childhood education 1.6.2016 - 31.7.2018. There were nearly one hundred applicants. The county chose three visual arts teachers and me, a drama teacher.

This two-year project follows Vantaa's TAIKAVA-project (2014 - 2016). The project exposed challenges in artistic interventions. It's not easy to bring something new for the old frames.

In my project I aim to find ways to use movement based drama in the day care center of Neidonkallio. I'm building a new profession for early childhood education. I study what the law and the curriculum of early childhood education requires.

I consider the daily routines of the day care center to find gaps in place and time which I can fill my six hours of drama activities. I give arguments for movement based drama as supporting children in their development, grow and learning.

I put my drama pedagogue competence in proportion to DP Kai Lehtikainen's examinations about artistic interventions and changes at artistic working life. My goal is to build bases for drama pedagogue in early childhood education.

KEYWORDS:

Art pedagogue, competence, early childhood education, day care center, drama pedagogue, drama play, movement based drama

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 FYSIOTERAPEUTTI-TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJA-KÄSIKIRJOITTAJA- OHJAAJA-DRAAMAOPETTAJA JA MUMMU	7
3 TAIKAVA-HANKE ESIKUVANA	9
4 LAIN JA VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN VAATIMUKSIA	11
5 DRAAMALEIKKI ASETTUU PÄIVÄKOTIPÄIVÄÄN	14
6 LIIKELÄHTÖINEN DRAAMA	17
7 DRAAMAPEDAGOGINEN KOMPETENSSI	19
7.1 Draamapedagogin taiteellisen kompetenssin säikeitä	19
7.2 Draamapedagogin ydiosaamisen seitsemän liitännäistä	20
7.2.1 Kontekstinen kompetenssi	21
7.2.2 Taiteellinen kompetenssi	22
7.2.3 Sosiaalinen kompetenssi	23
7.2.4 Pedagoginen ja tutkimuksellinen kompetenssi	24
7.2.5 Projektinhallinta -kompetenssi	25
7.2.6 Markkinointikompetenssi	26
8 TAITEELLISEN INTERVENTION ERITYISPIIRTEITÄ	28
9 KOHTI UUSIA HAASTEITA	30
LÄHTEET	32
LIITTEET	

Liite 1. Jäniksen vuoden saatekirje

1 JOHDANTO

Kirkkonummen kunta palkkasi neljä taidepedagogia varhaiskasvatukseen 1.6.2016 - 31.7.2018. Kolme kuvataideopettajaa sekä minä, draamaopettaja, aloitimme taidepedagogeina neljässä päiväkodissa. Tehtävämme oli tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista taiteen keinoin. Meidät sijoitettiin lapsiryhmiin, joissa tuli olla 3 - 6 tehostettua tukea tarvitsevaa lasta. Työmme mahdollistui korvaamalla päiväkodin ryhmäavustajat taidepedagogeilla.

Kunnan kaksivuotinen projekti seuraa esikuvansa Vantaan TAIKAVA-hanketta (2014 - 2016). Siinä kymmenen taidepedagogia asettui päiväkotityöhön. Hankkeen loppuraportissa todettiin taiteen tukeneen merkittävästi lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista (Rusanen 2016, 145). Tästä johtuen Vantaa vakinaisti vuonna 2016 viisitoista taidepedagogia.

Kehittämishankkeeni keskittyy draamapedagogin työhön Neidonkallion päiväkodissa. Kehittämistehtäväni etsii toiminnalleni muotoa, luo puitteita varhaiskasvatuksen uudelle ammattiryhmälle. Käytän draamapedagogi-sanaa kuvaamaan taidepedagogin työtäni. Sana on muotoutunut yhtä matkaa draama-opintojeni kanssa. Aloittaessani ne vuonna 1996, puhuimme ilmaisukasvatuksesta, myöhemmin draamapedagogiikasta ja nykyään draamakasvatuksesta.

Olen vihdoinkin koulutustani ja kokemustani vastaavassa työssä. Oma tieni on ollut pitkä, moni-ammattillinen taival. Esittelen matkaani lohdutukseksi kaikille taiteen saralle eksyneille, lukemattomia hakemuksia lähettäneille, uskoaan menettämättömille ammatillisille taiteen soveltajille.

Liikelähtöinen draama on minulle ominainen tapa toimia. Tarkastelen varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien vaatimuksia; miten draama asettuu niihin. Esittelen toimintaympäristöni Neidonkallion päiväkodin ideologiaa, toimintatapaa ja päiväjärjestystä. Etsin mahdollisuuksia, tilaa, paikkoja draamatoiminnalle.

Perustelen liikelähtöisen draaman olemassaoloa eri teoreetikoiden kannustamana. Liike ja leikki ovat luontaisia lapsille. Lapsilähtöisyys on avainsana varhaiskasvatuksessa. Draama sopii ja soveltuu erinomaisesti tukemaan lapsen kasvua, oppimista, kehitystä.

Toiveeni on, että draamapedagogeista tulisi pysyvä ammattikunta varhaiskasvatukseen. Yllä olevien perusteiden lisäksi tutkin FT Kai Lehikoisen kartoittamia osaamistarpeita taiteellisissa interventioissa (Heinsius & Lehikoinen 2013, 51). Avaan niiden myötä draamapedagogista toimintaani.

Taidealalla työllistyminen ja muuttuva työelämä edellyttävät monialaista osaamista. Kognitiivinen, toiminnallinen, persoonallinen ja eettinen osaaminen liittyvät draamapedagogin ydinosaamiseen. Minusta on tullut draamapedagogi opintojeni, harjoittelun, käytännön työn ja prosessinhallinnan myötä. Ydinosaamisen lisäksi taiteilija-osaajalla tulisi olla kontekstista, taiteellista, sosiaalista, pedagogista, tutkimuksellista osaamista sekä kykyä projektinhallintaan ja markkinointiin.

Tutkin, miten nämä näyttäytyvät draamapedagogisessa osaamisessani.

Lopuksi tarkastelen eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisua, joka tutkii taiteen olemusta ja siihen liittyviä oletuksia kehittämisprosesseissa (Porokuru 2016,18).

Kompetenssi-osiossa huomaamme, ettei taide yksin riitä. Taiteilijan on hyvä olla enemmän astuessaan taiteen ulkopuolisiin työyhteisöihin. Taiteellisilla interventioilla on omat erityispiirteensä. Jonkin uuden tuleminen olevaisen aiheuttaa ristiriitoja. Ristiriidat pistävät pysähtymään, ajattelemaan, synnyttämään uutta. Ehkä uusia ammatteja, uusia toimintaympäristöjä taiteen tekijöille.

2 FYSIOTERAPEUTTI-TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJA-KÄSIKIRJOITTAJA-OHJAAJA-DRAAMAOPETTAJA JA MUMMU

Artikkelini ensimmäinen luku kertoo pitkästä ja mutkaisesta ammatillisesta matkastani. Olkoon se lohdutuksena kaikille sisukkaille, uskoaan menettämättömille, luovien toimintojen valaisemille taiteen soveltajille.

Olen aina ollut sitä mieltä, että ihmisen kuuluu tehdä, mitä hänen kuuluu tehdä. Pyrkiiä kohti unelmaa, kohti tietoutta, jossa minusta tulee minä. Esteistä piittaamatta. Toisia alleen tallomatta.

Olen ensimmäiseltä ammatiltani fysioterapeutti. Olin ajatellut tekeväni tuota työtä muutamana vuodelta. Olenhan taiteilija, kirjoittaja, ohjaaja, teatterin tekijä.

Toimin itsenäisenä fysioterapia-ammattinharjoittajana reilut 20 vuotta.

Lähdin vuonna 1995 opiskelemaan tanssiterapiaa. Opiskelu tapahtui teatterikorkeakoulussa, joten olin oikeassa suunnassa.

Valitsin tieni kohti luovia toimintoja jatkaen draamakasvatuksen opintoihin. Opiskelin luovaa kirjoittamista, lisää draamakasvatusta, improvisaatiota, tanssi- ja liikeimprovisaatiota, näyttelijän- ja ohjaajantyötä... Kauas pois fysioterapiasta.

Lopulta olin tilanteessa, jossa luovat toiminnot eivät työllistäneet eikä fysioterapiaan ollut paluuta. Tarvitsin työn, jolla elättää perheeni. Soitin päiväkotiin ja kerroin etsiväni töitä. Seuraavana päivänä minusta tuli lastentarhanopettaja.

Ammatilliset evääni koostuivat lujasta uskosta lapseen, liikelähtöisestä draamasta, tanssista, musiikista ja leikistä.

Tein kymmenen vuotta töitä lastentarhanopettajana, ohjasin teatteria, käsikirjoitin näytelmiä, opiskelin lisää. Hankin teatteri-ilmaisun ohjaajan tutkinnon, opiskelin ammatilliseksi opettajaksi ja etsin oman alani töitä. Hakemuksia kertyi satakunta, sillä laajensin maantieteellisiä rajojani kotipaikkani Espoon, Uudenmaan, Etelä-Suomen ulkopuolelle. Oli vaikea tottua ajatukseen, etten kelvannut, vaikka kelpoinen olinkin. Minua ei notee-

rattu, ei kutsuttu haastatteluihin, ei kiitetty edes mielenkiinnosta. Omanarvontuntoni alkoi olla kateissa.

Viime keväänä kaikki muuttui.

Kirkkonummen kunta palkkasi neljä taidepedagogia varhaiskasvatukseen; kolme kuvataiteilijaa ja minut. Pääsin lähes sadan hakijan joukosta koulutustani vastaavaan työhön Neidonkallion päiväkotiin. Halusivat draamapedagogin, halusivat minut.

Tein perusteellisen elämänmuutoksen pystyäkseeni tekemään työtäni kaksivuotisessa projektissa.

Kunnallinen kustannusneutraali taidepedagogi-projekti tarkoitti kuuden tunnin työpäiviä, jossa ryhmävastustajan tilalle palkattiin taidepedagogi. Ansiotasoni putosi viidenneksellä. Muutin uuteen kotipaikkaan, uusien naapureiden, uusien kävelyreittien, uusien työka- vereiden, uuden työn äärelle. Samassa rytinässä minusta tuli soveltavan taiteen ylem- män korkeakoulutukinnon opiskelija ja Amoksen mummu.

3 TAIKAVA-HANKE ESIKUVANA

Vantaan TAIKAVA-hanke (Taidekasvatusta varhaiskasvatukseen) (2014 - 2016) toimi pohjana Kirkkonummen kaksivuotiselle taidepedagogi-projektille. Vantaan varhaiskasvatus ja kulttuuripalvelut loivat poikkihallinnollisen kokeilun, jossa kymmeneen päiväkoitiin palkattiin taidepedagogi.

Kokeilu mahdollistui korvaamalla ryhmävastustajat taidepedagogeilla. Viikkotyötunteja kertyi 30. Palkkaus laskettiin 30-tuntisesta lastentarhanopettajan palkasta. Innokkaita hakijoita löytyi 260.

Hankkeen tavoitteina oli:

1. tukea lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia taidekasvatuksen keinoin
2. integroida taide lasten kasvuun ja kehitykseen osaksi varhaiskasvatusta
3. toteuttaa lapsen oikeutta taiteeseen yhdenvertaisesti
4. tarjota voimavaroja ja taidekeskeisiä ratkaisuja arjen tilanteisiin
5. kehittää luovaa ajattelua ja toimintaa sekä vahvistaa lapsen identiteettiä, tukea minäkuvaa ja itsetuntoa (TAIKAVA 2016)

Opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi hankkeelle tutkimusrahoituksen. Vastuullisena tutkijana toimi Helsingin yliopiston kuvataiteen didaktiikan lehtori KT Sinikka Rusanen sekä neljä maisteriopiskelijaa. Tutkimuksen tehtävänä oli etsiä uutta tietoa taidepedagogisen toiminnan mahdollisuuksista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Huomio kohdistui erityisesti tehostettua tukea tarvitseviin lapsiin. Toisena tehtävänä oli tarkastella taidepedagogiikan mahdollisuuksia edistää lasten kulttuurista kompetenssia. (Rusanen 2016, 129.)

Tutkimustulokset olivat positiivisia. Tehostettua tukea tarvitsevia lapsia (14 lasta) tutkittiin parin vuoden ajan. Ensimmäisenä vuonna 88,2%:lla tapahtui käyttäytymisessä myönteisiä muutoksia. Toisena vuonna luku oli jo 94,1%. (Rusanen 2016, 145.) Myös sitoutuneisuus taidepedagogiseen toimintaan ylitti kaikilla lapsilla heidän sitoutumisarviointinsa keskiarvon (Rusanen 2016, 148).

Lisää tietoa tutkimuksesta, TAIKAVA-raportista ja maisteriopiskelijoiden opinnäytteistä löytyy sivulta <https://taikava.wordpress.com/>.

Vantaan TAIKAVA-seminaarissa 23.11.2016 riemuittiin onnistuneesta hankkeesta. Sen loppupäätelmänä todettiin taiteen tukevan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Taide saatiin integroitua pysyväksi ilmiöksi varhaiskasvatukseen. Vantaa palkkasi lisää taidepedagojeja, 15 taiteen ammattilaista työllistyi.

Onnistuneen hankkeen taakse kätkeytyi myös varjoja. Vantaan ensimmäisen projektin kymmenestä taidepedagogista vain kaksi jatkoi syksyllä 2016. Olemme saaneet lukea lehdistä, kuinka ideologiat ja ihanteet kaatuivat päiväkotiarjen toimintatapoihin. Taidepedagogia riepoteltiin joka suuntaan. Hän tunsu tulleen resurssiksi, kerho-ohjaajaksi eikä pystynyt tarjoamaan lapsille pitkäkestoista tavoitteellista taidepedagogista toimintaa. (Lumme 2017.)

Tunnen osaltani päiväkoti-maailman sudenkuopat. Jatkuva pula pätevistä varhaiskasvattajista, krooninen henkilöstövaje, yhä kasvavat vaatimukset, monikulttuurisuus, lisääntyvä tuen ja tukitoimien tarve...

Taidepedagogi on yksi lisäaikuinen, kasvatusvastuullinen varhaiskasvattaja. Olisi helppo sopeuttaa hänet olemassa oleviin rakenteisiin ja toimintakulttuuriin. Tässä kohdin tarvitaan kuitenkin määrätietoista kehittämistä. Muutos ei ole koskaan yksisuuntainen. Sopeutuminen ja sopeuttaminen vaativat sekä taidepedagogilta että kasvattajayhteisöltä uudenlaista ajattelua, uuden toimintatavan yhteistä kehittämistä.

4 LAIN JA VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN VAA- TIMUKSIA

Varhaiskasvatuslaki, valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma (18.10.2016) ja Kirkkonummen kunnan varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) määrittävät työtä nykyisessä tehtävässäni.

Kuulun kasvatusta, kehitystä ja oppimista tukevaan varhaiskasvatuksen työryhmään, kasvatusvastuullisena aikuisena. Draamapedagogi osallistuu omalta osaltaan varhaiskasvatuksen sekä taidekasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Tehostetun tuen lapset ovat toiminnan keskiössä. Kehittämistehtäväni etsii toiminnalleni muotoa, luo puitteita varhaiskasvatuksen uudelle ammattiryhmälle.

Me taidepedagogit olimme mukana Kirkkonummen kunnan uudistetun vasun suunnittelussa. Olemme olleet rakentamassa Ilmaisun monet muodot -osiota. Kunnan uusi vasu astui voimaan 1.8.2017 (Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2017).

Vastuu varhaiskasvatuksesta ja hoidosta on varhaiskasvatuksen ammattihenkilöillä. Kirkkonummella kutakin lapsiryhmää luotsaa kaksi lastentarhanopettajaa ja lähihoitaja/lastenhoitaja. Toinen opettajista on tiimi-vastaava.

Lastentarhanopettajilla on pedagoginen vastuu ryhmänsä toiminnasta. Opettajat tekevät kunkin lapsen varhaiskasvatussuunnitelman yhdessä vanhempien kanssa. Lastenhoitajat huolehtivat perushoidoista ja toimivat omien pienryhmiensä ohjaajina ja yhteyshenkilöinä. Toimintaa suunnitellaan ja arvioidaan viikoittain tiimi-palaverissa. Draamapedagogi on yksi tiimin jäsen. Luomme yhdessä toimintamme suuntaviivoja.

Varhaiskasvatuslain tavoitteet edellyttävät, että varhaiskasvatus:

- edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia
- järjestää tarkoituksenmukaista tukea monialaisena yhteistyönä
- toteuttaa leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset
- varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin
- kehittää yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää toimimista vertaisryhmässä

- turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. (Varhaiskasvatustalaki 580/2015)

Neidonkallion päiväkotit arvostaa Reggio Emilia –pedagogiikka, jonka kasvatustalofia pohjautuu yhteisön arvoihin. Näitä ovat moninaisuuden kunnioitus, demokratia ja osallisuus, oppiminen, leikki, ilo ja tunteet sekä lasten ja aikuisten oikeus olla oman elämänsä tärkeitä toimijoita. (Reggio Emilia-yhdistys.)

Taiteen ja kulttuurin arvostaminen, musiikki ja kuvataiteet ovat Neidonkallion vahvuuksia. Draamapedagogi oli luonteva lisä taidemyönteiseen työyhteisöön. Valtakunnallisen vasun Ilmaisun monet muodot osiossa varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön (Opetushallitus 2016).

Draama kuuluu vasussa osioon ”sanallinen ja kehollinen ilmaisu”.

Draama (drama) tarkoittaa kreikan kielessä toimintaa. Sana drao viittaa merkitykselliseen toimintaan rituaalisessa mielessä. Sana droména tarkoittaa riittiä. Draama syntyy, kun astutaan rooliin, kun fiktiossa luodaan konflikteja ja jännitteitä. (Östern 2001, 21.)

Leikki on lapselle luontaista. Roolien ottaminen sujuu siinä itsestään. Leikin fiktiivinen maailma tarjoaa jännittäviä elämyksiä, harjaannuttaa yhteistyöhön, ongelmien ratkaisuun, mielikuvituksen ja mielikuvien syntyyn. Draama on leikkiä, kuvittelua, rooliin asetumista. Draamapedagogina suhtaudun leikkiin vakavasti. Luon lapsille mahdollisuuksia, uskallusta kokeilla ja heittäytyä, kullekin omalla tavallaan.

Draamassa ihmisellä on tilaisuus etsiä ja löytää omia edellytyksiä ja mahdollisuuksia. Herkkyys ympärillä oleviin ihmisiin kasvaa, tiedostaminen, myötäeläminen ja vuorovaikutus paranevat. (Way 1976, 76.)

Taide, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen nähdään varhaiskasvatussuunnitelman olennaisina osina. Ne edistävät lasten oppimisedellytyksiä ja sosiaalisia taitoja. Ne auttavat myönteisen minäkuvan rakentumisessa, antavat valmiuksia jäsentää ja ymmärtää maailmaa. (Opetushallitus 2016.)

Draamaleikkien avulla voidaan rakentaa oppimisympäristöjä, joissa tarinoiden kertominen, kuvittelu ja kokeilu luovat mahdollisuuksia uuden oppimiseen (Heinonen 2000, 218).

Näissä virallisissa raameissa on draamapedagogin hyvä harjoitella.

5 DRAAMALEIKKI ASETTUU PÄIVÄKOTIPÄIVÄÄN

Varhaiskasvatuksessa tapahtuvasta toiminnasta on tehty vähän tutkimusta; mitä päivän aikana tehdään tai mitä lapset tekevät. Tänä syksynä Helsingin yliopistossa käynnistyi kansainvälisesti ainutlaatuinen tutkimus- ja kehittämishanke aiheesta. Tutkimukseen osallistuu Helsingin, Espoon ja Vantaan lisäksi yhdeksän muuta kuntaa. Kehittävä palaute varhaiskasvatuksessa-hankkeen vastuullisena tutkijana toimii dosentti Jyrki Reunamo. (Bäckgren 17.8.2017.)

Reunamo tarkastelee hanketta edeltävässä tutkimuksessaan (2014) päiväkotipäivän toimintaa. Sen mukaan aamupäivien (klo 8 - 12) toiminta rakentui seuraavasti:

Vapaa leikki sisällä 23 % aamupäivän kaikesta toiminnasta
 Ruokailu 20 %
 Suora kasvatustoiminta sisällä 19 %
 Vapaa ulkoleikki 18 %
 Perushoito 14 %
 Ohjattu ulkotoiminta 3 %
 Tuettu leikki sisällä 2 % (Reunamo 2014, 24.)

Vapaata leikkiä näyttäisi olevan paljon. Parhaimmillaan leikki tarjoaa lapselle tilaisuuden opetella elämää ja sen pelisääntöjä. Aikuisen tietoinen ja saatavilla oleva tuki ovat tarpeen.

”Leikin avulla voi harjoittaa aistejaan, kehittää tunne-elämäänsä ja kykyä toimia ryhmän jäsenenä. Leikin sanotaan olevan taiteen alkumuoto ja siemen. Se ei ole työpaja. Leikki syntyy tunteista. Ilman tunnetta ei ole leikkiä. Leikki on vakavaa toimintaa, jossa kuvastuu läsnä oleva. Se järjestee maailmaa ja keskustelee näkymättömän kanssa”. (Liukko 1995, 27.)

Tuloksia lukiessa voisi tulkita, että lapset ovat paljon omillaan. Vapaa leikki voi pahimmillaan tarkoittaa, etteivät aikuiset tiedä, mitä lapset tekevät. Tällaisia tilanteita saattaa syntyä henkilökuntavajeessa tai kun aikuisen huomio on kiinnittynyt toisaalle. Parhaimmillaan vapaa leikki on elämän harjoittelua.

Pidän positiivisesta ajatuksesta, että kaikki toiminta on suunnitelmallista, lapsen tarpeita vastaavaa, lapsilähtöistä. Silloin vapaa leikkikin on aikuisen ulottuvilla. Lapsi tarvitsee valppaita aikuisia, jotka tarvittaessa ohjaavat leikkiä, toimivat sillan rakentajina ongelmakohdissa tai heittäytyvät lasten riemuksi leikkiin. Kun kasvattaja on läsnä ja oike-

asti lasta varten, jokaisesta hetkestä tulee merkityksellinen, pedagoginen paikka oppia ja opetella.

Toimintaympäristöni koostuu kahdesta lapsiryhmästä, Hurlulan kylästä. Hurlulan kylässä on 41 lasta. Näistä kahdeksan tarvitsee tehostettua tukea. Pikku Hurlulassa on 19 4-vuotiaasta lasta. Heitä luotsaa kaksi lastentarhanopettajaa ja lähihoitaja/lastenhoitaja.

Hurlulassa on esikoululaisia 16 ja 5-vuotiaita kuusi. Heistä vastaa kaksi lastentarhanopettajaa, lähihoitaja sekä avustaja.

Työpäiväni kestää klo 9 - 15. Toimintani asettuu päiväkodeille ja hoitolaitoksille tyypilliseen rytmiin:

klo 6.30	päiväkoti avataan
klo 8	aamupala
klo 9	toimintaa/ulkoilua
klo 11	lounas
klo 12	lepohetki
klo 14	välipala
klo 15	leikkiä/ulkoilua
klo 17	päiväkoti suljetaan

Paljon asioita tapahtuu tai on tapahtumatta valmistauduttaessa johonkin. Lapset odottavat siirtymistä toiminnasta toiseen. Vapaa leikki ei ehdi muotoutua uomiinsa, levoton hyöriä muuttuu nopeasti hallitsemattomaksi. Nämä paikat ovat draamapedagogille oiva mahdollisuus.

Päiväni alkaa toimintatuokiolla. Pienryhmässä on seitsemisen lasta ja ryhmän oma kasvattaja. Lastentarhanopettaja tai lastenhoitaja osallistuu toimintaan, havainnoi, auttaa tarvittaessa lasta.

Tuokio kestää noin tunnin. Sen jälkeen autan lapsiryhmäni ulos, vessaan, syömään. Syömme yhdessä, jonka jälkeen otan lepohetkeä odottavat lapset liikuntasaliin. Siellä tapahtuu taikvoja improvisaatioon, päivän tunnelmaan, lasten toiveisiin liittyen. Tuokio kestää jatkuvat keskeytykset, sillä lapset tulevat tilaan ripotellen. Hetki päättyy aina rentoutukseen. Näistä hetkistä on tullut mieluisia, pedagogillekin pieniä helmiä. Välitilat ovat kuin eteisiä, joissa lähtiessä sanotaan tärkeimmät asiat, koetaan parhaimmat hetket.

Lasten levätessä suunnittelen, osallistun erilaisiin palavereihin, raportoin, kirjaan havainnointeja, kirjoitan taidepedagogien blogia. Iltapäivällä palaan lapsiryhmään, jonka kanssa aloitin aamulla. Teemme tarinoita, luen, leikin, olen lasten käytettävissä. Syömme yhdessä välipalan ja autan lapsia pihalle tai leikkeihin.

Kutsun draama-toimintaani Ilmaisuksi. Lapsilla on Ilmaisu-päivä, kuten heillä on liikunta- tai käden taitojen tai metsäretki-päivät. Lapset puhuvat myös Teija-päivästä.

Neidonkalliossa toimitaan pienryhmissä, joten on helppo jakaa lapset viikon eri päiville. Tutustutan lapsia draamaleikkeihin, tutkimme asioita ja ilmiöitä leikin, liikkeen, musiikin ja mielikuvien avulla.

Draamassa on lupa leikkiä, ottaa leikki vakavasti. Draama kuvaa merkityksiä symbolisen toiminnan kautta eri taidemuotojen välityksellä ja kuvitteellisena tekemisenä. Merkitysten synnyttäminen ja jakaminen ovat kamppailua, joka tapahtuu esittäen. Kamppailussa oleellista on, että se perustuu leikkiin, joka on samalla sosiaalista ja kollektiivista toimintaa. Tilanteessa on mahdollisuus oppia. (Owens 1998, 10-14.)

Tehtäväni on tukea kehitystä, kasvua ja oppimista taiteenalaani hyödyntäen. Harjoittemme yhdessä tekemistä, toisen kuuntelua, oman tilan ottamista, vuorovaikutusta. Tehostettua tukea tarvitsevien lasten pääasialliset ongelmat ovat sosiaalisissa taidoissa, vuorovaikutuksessa, itsesäätelyssä, pettymyksen sietokyvyssä. Osalla on kehityksen viivästymää, oppimisen vaikeutta. Draamaleikki suosii erilaisia näkemyksiä. Lapsilla on tasavertainen mahdollisuus opetella, oppia, tulla nähdyksi ja kuulluksi.

6 LIIKELÄHTÖINEN DRAAMA

Luonnostaan liikkuvalla, leikkivälle lapselle on helppo asettua liikelähtöisen draaman pariin. Neidonkallion päiväkodin vahva taideoosaaminen huomioi taiteenlajini jo haku- vaiheessa. Draamapedagogiikka sopi päiväkodin tarpeisiin.

Draama ei ole Suomessa oppiaineena. Siitäkin huolimatta, että kouluissa ja työpaikoilla puhutaan kiusaamisesta, vuorovaikutuksen tai tunnetaitojen puutteesta. Haaveenani on juurruttaa draamapedagogiikka Neidonkallion päiväkotiin. Sieltä se voisi hiljalleen levitä muualle varhaiskasvatukseen. Ehkä jonakin päivänä peruskouluun asti.

Lapset liikkuvat ennen kuin puhuvat. Maailman kokeminen tapahtuu kehon kautta. Tunteet ilmaistaan koko vartalolla. Fyysinen ilmaisu on selvästi nähtävissä. Liikelähtöinen draama ohjaa liikettä uusille urille, etsii uudenlaisia kokemuksia, oivalluksia. Turvallinen yhteisöllinen ilmapiiri sallii lapsen iloita omasta erinomaisuudestaan. Helpot, yksinkertaiset, hauskat ja dynaamiset harjoitteet tempaavat mukaansa.

Pienille lapsille liike on draamaoppimisen ehdoton edellytys. Keho on siinä sekä subjekti että objekti. Draamassa voi valita kuinka liikkuu, mitä haluaa ilmaista. Ajattelu rohkaistuu realisoitumalla liikkeeksi. Osmondin teoria näkee kehon sekä tietäjänä että toimijana; *the body as knower+ the body as doer*. Keho näyttää, mitä se tietää. Draamakasvatus perustuu kehotietämykseen, käyttäen koko tätä reserviä. (Osmond 2007, 1113.)

Tanssiterapiassa puhutaan samasta asiasta. Ihmisen kehoon kätkeytyy elämänhistoria, tunteet, kokemukset. Se miten seisomme, istumme, liikumme, hengitämme, muotoutuu psyyken kokemusten, sukupolvien kokemusten myötä. Keho ja mieli ovat erottamattomia.

Tanssiterapia tähtää kehon, mielen ja sielun kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Liike reflektoi sisäistä emotionaalista tilaa. Liikkeen, rytmin, hengityksen muutos voi johtaa mielen muutokseen. (Levy 1988, 15.)

Uskon kehollisuuteen, liikkeen voimaan henkisen hyvinvoinnin, ajattelun, luovuuden lisääjänä. Keho ja mieli ovat minulle yhtä. Liikkuminen on ajatusteni elinehto, luonnollinen tapani olla olemassa. Osaan toki ajatella paikallani ollen, mutta ongelmanratkaisu,

uusi näkökulma, luovuus syntyvät usein liikkeessä. Lapsi tutkii maailmaa kokonaisvaltaisesti koko kehollaan. Hän luo jatkuvasti uutta tietoa, kokemusta, tunnetta.

”Kaikki tieto on ennen kaikkea kehotietoa” (Grumet 1988 teoksessa Wee 2009). Keho on kokemusten ja tunteiden muokkaama. Kaikesta kokemastamme, elämästämme jää jälki kehoomme. Lapsen kokemukset, tunteet reflektoidaan mielikuvien ja kysymysten avulla toiminnaksi, jolloin tietäjistä tulee tekijä. Draamassa keho on toiminnan keskus. Se on eleiden, äänen, liikkeen ja kokemusten muovaama tietäjä. (Wee 2009, 498.)

Liikelähtöinen draama rakentuu draamaleikeistä, tunteiden käsittelystä, tarinoista, tunnelmista. Se on vakavaa leikkiä. Leikin sisällä opettelemme asioita itsestämme ja toisistamme.

Leikkimällä ja vain leikkimällä lapsi tai aikuinen voi luoda, olla luova ja vain olemalla luova, yksilö voi löytää identiteettinsä, itsensä. (Winnicot 1983, 77).

Leikki ja luovuus syntyvät fantasian ja realiteetin tilassa. Niillä on merkitystä terveyden säilyttämisessä. Luova katsantotapa saa ihmisen tuntemaa, että elämä on elämisen arvoista. Luova kyky värittää ihmisen asennetta ulkoiseen todellisuuteen. (Winnicot 1983, 90.)

Liikelähtöinen draama leikkii mielikuvien, mielikuvituksen maailmassa. Satuhahmot voivat muuttua todeksi, kiukuttelevan villasukkan kanssa voi keskustella. Joskus lapset muistuttavat pedagogia, ettei se oikeasti ole niin. Silloin vastaan, että tiedän kyllä, mutta tässä leikissä se on.

Lapselle on tärkeää tietää, milloin leikki alkaa, milloin se loppuu. Pedagogin on oltava valppaana, turvattava lapselle mahdollisuus osallistua, heittäytyä, kokeilla ja kokea draamaleikki. Liikelähtöisyys luo sille luontevan sillan.

7 DRAAMAPEDAGOGINEN KOMPETENSSI

Heinsiuksen ja Lehikoisen projekti *Training Artists for Innovation* (2013) kartoitti taiteilijoiden, organisaatioiden, yhtiöiden, yliopistojen ja kaupunkien kokemuksia taiteellista interventioista. Sovellan draamapedagogista osaamistani projektin synnyttämiin kompetenssikaavioihin. (Heinsius & Lehikoinen 2013, 51.) Avaan niiden kautta toimintaani ja toimenkuvaani varhaiskasvatuksessa.

Olen työssäni nähnyt, kuinka hiljainen, vetäytynyt, omissa maailmoissaan viihtyvä lapsi on tullut näkyväksi. Kuinka hänestä on tullut ryhmän jäsen. Teen työtäni edelleen uteliaana, innostuneena, koko sydämelläni. Minulla on pitkä ja monipuolinen koulutus- ja kokemustausta draamapedagogina toimimisesta. Olen ammatillisesti pätevä. Opiskelen lisää. Haluan tulla paremmaksi.

Taiteellisessa interventiossa osaaja on harjoittelun, käytännön toiminnan ja prosessinhallinnan myötä kasvanut ammatillisesti pätevälle tasolle. Taiteellinen kompetenssi koostuu neljästä kompetenssin säikeestä: kognitiivisesta, toiminnallisesta, persoonallisesta ja eettisestä. (Heinsius & Lehikoinen 2013, 51.)

McCaslinin mukaan hyvä draamaopettaja on sympaattinen johtaja, jolla on mielikuvitusta, kykyä kuulla muiden ideoita, kunnioittaa niitä. Hänellä on alalle tarvittava koulutus. Draamaopettaja arvostaa draamaa taiteena ja on perehtynyt sen tekniikkoihin. Hyvä opettaja mieluummin opastaa kuin ohjaa. Hän on valmis työskentelemään muiden kanssa, huomioi ihmisten mielipiteet ja tarttuu näiden tarjomiin ideoihin. Opettaja tarjoaa lapsille tilan luoda ja ylläpitää draaman maailmaa. Hän tarttuu lasten ideoihin ja ajatuksiin. Opettaja toimii monessa roolissa, heittäytyy tarinaan motivaattorina, oppaana, taiteilijana. (Wee 2009, 490.)

7.1 Draamapedagogin taiteellisen kompetenssin säikeitä

Ammatillisuus rakentuu tietopohjan, toiminnan, toimijan persoonallisuuden ja ammatin eettisten vaatimusten yhdistelmästä. Kognitiivinen, toiminnallinen, persoonallinen ja eettinen säie liittyvät ammatilliseen kompetenssiin. (Heinsius & Lehikoinen 2013, 51)

Draamapedagogina olen opiskellut ja saavuttanut tarvittavan tiedollisen, teoreettisen tason teatteritaiteesta, draamakasvatuksesta, liikkeestä, liikkumisesta, rytmistä. Olen

perehtynyt lapsen psyko-fyysisen kehityksen eri vaiheisiin. Tämän lisäksi olen tutustunut varhaiskasvatussuunnitelmaan ja sen vaatimuksiin. Kognitiivinen osaaminen edellyttää ajan tasalla pysymistä, jatkuvaa itsensä kehittämistä.

Toiminnallinen osaamiseni kattaa draamapedagogiset käytänteeni. Ohjaan lapsiryhmiä ikätasoisesti sopivilla harjoitteilla. Laadin heille tavoitteellista, asteittain etenevää monipuolista taidekasvatuksellista toimintaa. Minulla on draamallinen työkalupakki käytössäni. Toimintani avain on liikelähtöinen draama, jonka perusoletus on; kaikki osaavat. Oma näkemykseni teatteritaitteesta ja sen opettamisesta on muotoutunut pitkän harjoittelun, kokeilun, kehittämisen tuloksena.

Teen työtäni koko persoonallani. Tunnen itseni, omat reaktioni melko hyvin. Uskallan astua erilaisten ihmisten ohjaajaksi. Olen rehellinen, koko sydämelläni kannustamassa ohjattaviani. Olen tutustunut ihmisluonteeseen, ryhmädynamiikkaan ja sen ilmiöihin sekä teoriassa että käytännön työssä. Minun ohjaajanotteeni on muotoutunut yhteistyössä muiden kanssa. Kyky heittäytyä toisen asemaan helpottaa ongelmatilanteissa.

Eettisyys on työssäni olennaista. Työni peruspilareita ovat tasavertaisuus, ihmisen kunnioittaminen, kuuntelu. Jokaisella on mahdollisuus omaan ilmaisuun, joten jokainen antaa tämän mahdollisuuden myös muille. Vaitiolovelvollisuus, lupakäytännöt, vasu, päiväkodin oma kulttuuri sekä ammattilypeys velvoittavat eettiseen ajatteluun. Lasten kanssa on tehtävä työtä suurella sydämellä, herkällä otteella, ettei pieni taimi vaurioidu.

7.2 Draamapedagogin ydinosaamisen seitsemän liitännäistä

Kognitiivinen, toiminnallinen, persoonallinen ja eettinen osaaminen kietoutuvat taiteelliseen interventioon. Ydinkompetenssiin, ydinosaamiseen liittyy seitsemän muuta kompetenssia, joista kaikista taiteilijalla tulisi olla osaamista. Kontekstinen, taiteellinen, sosiaalinen, pedagoginen, tutkimuksellinen, projektin hallinta ja markkinointi luovat kompetenssien kokonaisuuden. (Heinsius & Lehikoinen 2013, 51.)

7.2.1 Kontekstinen kompetenssi

Kontekstinen, viitekehyksellinen kompetenssi edellyttää taiteellisen osaamisen lisäksi tietämystä taiteellisista interventioista, organisaatiosta ja työstä, innovaatioprosesseista sekä hyvinvoinnista (Heinsius & Lehikoinen 2013, 52).

Teatteritaide on minulle läheisin taiteen muoto. Ymmärrettyäni tämän olen opiskellut, ohjannut, opettanut, käsikirjoittanut, toiminut teatterikriitikkona, suunnannut kulkuni uteliaana kohti unelmaani. Väitän ymmärtäväni, osaavani – ja edelleen opettelevani – teatterin tekemistä. Teatteritaiteeseen sisältyvät kieli, kirjallisuus, näyttelijäntyö, tanssi, liike, ääni, kuvallisuus, valot, värit. Sen sisältä on helppo löytää yhteys muihin taiteisiin. Tunnistan yhteisöni taiteellisen kompetenssin, tarpeet sekä kiinnostuksen eri taiteenlajeja kohtaan. Tehtäväni on houkutella yhteisö – niin lapset kuin aikuiset – kokeilemaan ja kokemaan teatteritaidetta, liikelähtöistä draamaa, ilmaisua.

Soveltavan taiteen opintoni sekä oma kehittämishankkeeni Neidonkallion päiväkodissa antavat konkreettista tietoa taiteellisista interventioista. 10 vuoden kokemus päiväkotityöstä auttaa interventiossani. Tunnen organisaation, siellä vallitsevan toimintakulttuurin, rakenteet sekä sudenkuopat.

Kehittämistoiminta on minulle mieluista, olen innovatiivinen ja innokas, mutta tunnistan vastustuksen, joka kehittämistyötä saattaa kohdata. Päiväkodeissa on monia projekteja, koulutusta, uusia tuulia, joihin ei aina into riitä. Jatkuva henkilöstövaje, kasvavat vaatimukset, tuen tarvitsijoiden ja monikulttuurisuuden lisääntyminen kuormittavat. Siitäkin huolimatta, että uuden etsiminen, kehittämistyö palkitsisi tekijäänsä.

Olen tehnyt paljon hyvinvointiin liittyviä töitä eri ikä- ja ammattiryhmille. Tiedän, miten päiväkodin henkilöstö kuormittuu. Neljäs aikuinen, pedagogi, on tervetullut jakamaan kasvatusvastuuta. Se yksistään lisää yhteisön hyvinvointia.

Henkilökunta on saanut maistella tekemisiäni työilloissa. Osa joukosta on uskaltanut harrastepohjaiselle lloa ilmaisusta -kurssille. Nämä rohkeat ovat kokeneet kurssin auttaneen, rohkaisseensa omaan ilmaisuun. Kurssia on pidetty virkistävänä, se on lisännyt työssä jaksamista. Kasvattajat pääsivät kokemaan, miltä osallistujan rooli

tuntui, miten lapsi mahdollisesti koki osallistumisensa.

Innostavan kehittäjän, innokkaan ohjaajan rooli vaatii 100-prosenttista läsnäoloa ja keskittymistä. Oma jaksaminen vaatii huoltoa. Hoidan omaa hyvinvointiani päivittäisellä liikunnalla, keskustelemalla, olemalla avoin, kulttuurin äärellä, tehden omaa taidettani. Taidepedagogien yhteiset tapaamiset ovat olleet merkittäviä. Uuden työn paineet ja turhautumat saa purettua vertaisryhmässä.

7.2.2 Taiteellinen kompetenssi

Taiteenalan käytännön tuntemus, taiteellinen havainnointi ja reflektiivinen ajattelu, luova prosessi, taiteellisen intervention lähestymistavat ja taiteelliset menetelmät yhdistyvät taiteellisessa kompetenssissa (Heinsius & Lehikoinen 2013, 54).

Kuten edellisessä kappaleessa totesin, tunnen taiteenalani melko hyvin. Käytännön tekemisen kautta olen löytänyt oman työtapani, oman taiteellisen näkemykseni. Se on muuttuva, kehittyvä tila, joka etsii uutta tai uudistaa vanhaa. Olen edelleen innokas, utelias oppimaan lisää.

Draamapedagogin työ on jatkuvaa havainnointia, reflektointia. Taidepedagogien ensimmäinen vuosi korostaa tuota vaatimusta. Tavoitteenamme on todistaa tarpeellisuutemme.

Olen kirjoittaja, joten havainnoin luonnostaan ihmisen käyttäytymistä ja siihen liittyviä ilmiöitä. Fysioterapeuttina tein työkseni liikkumiseen liittyvää havainnointia. Lastentarhanopettajana lasten havainnointi oli avainasemassa laadittaessa varhaiskasvatussuunnitelmia. Havainnointiin liittyy aina reflektointia. Olen oppinut tunnistamaan oman luovan prosessini. Tämä auttaa oivaltamaan ryhmissäni tapahtuvia prosesseja.

Minun on ollut helppo asettua päiväkodin draamapedagogiksi. Kirkkonummen kunta on näin päättänyt. Päiväkotitoimi on halunnut draamapedagogin. Toimintatapani on humoristinen, ihmisystävällinen. Liikelähtöinen draama auttaa heittäytymään, sillä erityistaitoja ei vaadita. Kaikki osaavat. Leikki, liike, musiikki ja mielikuvat luovat tunnelmia, kuljettavat toimintaa eteenpäin.

7.2.3 Sosiaalinen kompetenssi

Sosiaaliset taidot, vuorovaikutus, verkostoituminen ovat tämän päivän avainsanoja. Päiväkodissa, koulussa, työelämässä peräänkuulutetaan näiden perään. Kaikki hakemani työpaikat ovat edellyttäneet hyviä vuorovaikutus- ja verkostoitumistaitoja. Draamapedagogisen toimintani tavoitteet pyrkivät näiden taitojen kohentamiseen.

Taiteellisen intervention kompetenssikaaviossa sosiaaliseen kompetenssiin sisältyy tietotaitoa sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta, ryhmädynamiikasta, ihmistaidoista, kulttuurikompetenssista ja tunnetaidoista ((Heinsius & Lehikoinen 2013, 56).

Olen tehnyt koko ikäni töitä ihmisten parissa, ohjannut lukuisia ryhmiä eri ikä- ja ammattiryhmille. Olen antautunut ihmisille alttiiksi, käytettäväksi, läsnä olevaksi. Olen halunnut työskennellä ihmisten kanssa, sillä elämä kiinnostaa minua, uudet ihmiset innostavat, opettavat katsomaan elämää uusin silmin. Enkä vieläkään osaa.

Vuorovaikutus ja siihen vaikuttavat seikat sitovat minut lujasti työhöni. Haluan oppia.

Taiteen tulo päiväkotiin aiheuttaa epäilyjä. Vuorovaikutus ja kommunikointi ovat välttämättömiä yhteistyön rakentumisessa.

Draamapedagogina minun on ymmärrettävä ryhmädynamiikan lainalaisuuksia. On mielenkiintoista, kuinka dynamiikka muuttuu. Ihmiset, tunteet, vuorovaikutus vaikuttavat muutokseen.

Hiljainen tieto (tacit knowledge) on ryhmädynamiikan kiinnostava ilmiö. Se näkyy taitamisena, jossa teoria, käytäntö ja kokemus muotoutuvat ammatilliseksi, osaavaksi toimintatavaksi. Se on toiminnallistettua tietoa, jossa osaamiseen liittyvä tieto on piilevää, taitotietoa. (Blackler 1995, 1021 - 1046.)

Hiljaisessa tiedossa ammatillisen yhteisön käyttäytymistä säätelee sanaton lainalaisuus. Tieto on aistittavissa melko nopeasti. Se on kullekin yhteisölle ominainen ja vaatii uusilta tulokkailta uutta asennetta, kykyä asettua olevaan.

Draamapedagogina kohtaan työssäni vain ihmisiä. Kuuluivatpa he mihin tahansa ikä- tai ammattiryhmään. Edustavatpa he mitä tahansa sukupuolta, kansalaisuutta, uskontoa, sosiaaliluokkaa. Olen oppinut, ettemme poikkea toisistamme ihmisyyden

tasolla. Arvot, uskonto, kieli, tavat voivat poiketa, mutta ihminen on sisimmissään ihminen. Rehellinen, kunnioittava asenne antaa paljon anteeksi. Toiseen kulttuuriin pääsee tutustumaan avaamalla itseään, omaa kulttuuriaan, olemalla käytettävissä.

7.2.4 Pedagoginen ja tutkimuksellinen kompetenssi

Kirkkonummen kunnan tavoitteena on tehdä taidepedagogeista pysyvä ilmiö varhaiskasvatukseen. Meiltä odotetaan näyttöä, kuinka korvata syrjäyttämämme avustajat. En väheksy kenenkään työpanosta, mutta koulutettu kasvattaja, pedagogi riittänee perusteeksi.

Taiteellisen intervention pedagoginen kompetenssi edellyttää pedagogisten menetelmien tuntemista sekä kykyä soveltaa niitä kohderyhmälle. Taiteilijan tulee ymmärtää oppimisorganisaatioita. Hänellä on valmiutta suunnitella pedagoginen kehys, jolla ohjata pedagogisia prosesseja. Taiteilija ymmärtää arvioinnin ja palautteen annon merkityksen oppimisprosessissa. (Heinsius & Lehikoinen 2013, 56.)

Koulutukseni ja kokemukseni antavat minulle pätevyyden pedagogisen kompetenssin vaatimuksille. Pedagogina osaan suunnitella ja ohjata lapsiryhmiä. Pystyn perustelemaan toimintaani, kertomaan sen tavoitteista muille kasvattajille ja lasten vanhemmille. Hauskat ja helpot harjoitteet tulevat ymmärretyksi muinakin kuin hauskanpitona.

Kehittämisorientoitunut asenne ja uuden ammatin luominen vaativat tutkimuksellista asennetta. Tutkimukselliseen kompetenssiin sisältyy tiedon etsintä ja sen kriittinen tarkastelu. Taiteilija tuntee tieteellisiä lähestymistapoja, kykenee tekemään tutkimuskysymyksiä. Taiteilija osaa kyseenalaistaa, stimuloida kriittisiä kysymyksiä. Taiteilija dokumentoi toimintaansa. (Heinsius & Lehikoinen 2013, 58.)

Kehittämistehtäväni on luoda draamapedagogille toimenkuva. Minulla on tietotaitopohjaista kokemusta draamapedagogina toimimisesta ja tunnen päiväkotikäytänteet. Uusi työ, soveltavan taiteen opintoni sekä halu kehittää varhaiskasvatusta pakottavat etsimään tietoa ja perusteita olemassa ololleni. Kyselyn, haastattelun, havainnoinnin ja yhteistyön myötä löydän oikeita tutkimuskysymyksiä. Uskallan kysyä ja kyseenalaistaa myös omaa tekemistäni. Vuorovaikutteinen

reflektointi antaa työlle mahdollisuuden kehittyä.

Päiväkodissa on totuttu dokumentoimaan asioita. Draamapedagogina pidän päiväkirjaa, osallistun vasu-kirjaamisiin, raportoin tekemisiäni kehittämistyöryhmälle, videoin, valokuvaan. Kunta, työyhteisöni, lapset ja lasten vanhemmat haluavat nähdä, mitä toimintani käytännössä on. Sain vanhemmilta luvan videoimiseen, kun mahdollistin heille tilaisuuden videoiden katsomiseen. Ilmaisu-päivän toiminta kiinnosti monia.

7.2.5 Projektinhallinta-kompetenssi

Projektinhallintaosaaminen edellyttää kykyä suunnitella, johtaa ja aikatauluttaa projekteja. Prosessin arviointi ja palautteen anto kuuluvat osaksi projektinhallintaa. Raportointi ja seuranta auttavat arvioinnissa ja mahdollisten jatkoprojektien suunnittelussa. (Heinsius & Lehikoinen 2013, 59.)

Taidepedagogien toiminta varhaiskasvatuksessa on 2-vuotinen projekti, jota johtaa Kirkkonummen kunnan varhaiskasvatuksen johtaja, kehittämistyöryhmä, taidepedagogien koordinaattori ja päiväkodin johtaja.

Taidepedagogit sijoittuvat ryhmiin, joissa on 3-6 tehostettua tukea tarvitsevaa lasta. Taidepedagogit osallistuvat lasten varhaiskasvatukseen omaa taiteenalaansa hyödyntäen. He tekevät yhteistyötä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Taidepedagogit eivät kuulu henkilöstövajetta täydentävään resurssiin.

Taidepedagogi on uusi ammattiryhmä. Taide-sana liitetään usein kuvataiteisiin. Kokemukseni perusteella draamapedagogi on lähes tuntematon käsite. Puhumattakaan liikelähtöisestä draamasta. Käytännössä tämä antaa vapauksia suunnitella työtä mieleisekseni. Ei ole ketään, keneltä kysyä, joten kannan vastuuni projektin etenemisestä. Esimiehenäni toimii päiväkodin johtaja.

Raportoin työtäni taidepedagogien koordinaattorille yhdessä muiden taidepedagogien kanssa. Teimme keväällä lapsikohtaista arviointia havainnoinneistamme. Arviointilomake tosin valmistui vasta vuoden 2017 alkupuolelle.

Arviointien ja ryhmistä saadun palautteen myötä taidepedagogien tulevaisuuden jatkokäsittely siirtyi hallinnolle sekä kunnan päättäjille. Tammikuussa 2018 selviää, vakinaistetaanko varhaiskasvatukseen neljä kokoaikaista taidepedagogia.

Toimintani koostuu teemallisista projekteista. Ensimmäinen projektimme, Jäniksen vuosi alkoi syksyllä 2016. Suunnittelimme sitä yhdessä päiväkodin johtajan ja laaja-alaisen erityislastentarhanopettajan kanssa. Jälkimmäinen oli löytänyt kirpputorilta pehmo-jäniksen päiväkodin käyttöön.

Joka syksy uudet lapset – ja muutama aikuinen – aloittaa päiväkotitai-paleensa. Maahanmuutto keskusteluttaa Kirkkonummella; vieraat kieli- ja kulttuuriryhmät asettuvat kuntaan. Jänis edusti uutta, tuntematonta, vierasta. Kukaan ei tiennyt, mistä ja miksi se oli tullut. Tai minkälaisia tunteita Jänis koki tultuaan vieraaseen ympäristöön. Laatimani *Virallisten ihmisten* kirje toimi saatteena, jossa pyydettiin pitämään hyvää huolta Jäniksestä (liite 1).

Kukin ryhmä saattoi muotoilla Jäniksen elämää haluamallaan tavalla. Kasvattajatiimit suunnittelivat toimintaa lasten tarpeet huomioiden. Kukin kasvattaja toi projektiin oman lähestymistapansa. Yhteistyö täydentyi moniulotteiseksi oppimisen mahdollisuudeksi. Osallistutimme vanhemmat mukaan esittelemällä Jäniksen vanhempainilloissa. Kerroimme, että Jänis voi vierailla perheiden luona. Toivoimme vanhempien kirjaavan muistoja käynnistä Jäniksen vieraskirjaan.

Vanhemmat olivat hienosti mukana ja kirja täyttyi lukuisista kuvista ja tarinoista. Projektin kulkua, seurantaa, arviointia johti kukin kasvattaja omalta osaltaan. Viikoittaisissa tiimipalavereissa päivitimme tilanteen. Sitouduimme Jäniksen vuoteen koko kaudeksi. Projekti päätettiin yhteisesti metsäretkellä Jäniksen syntymäpäiviä viettäen.

7.2.6 Markkinointikompetenssi

Markkinoinnin osaaminen edellyttää myyntiartikkelin tuotteistamista, asiakkaan tarpeen tunnistamista, myynti- ja neuvottelutaitoja, tuotteen hinnoittelua ja kaupallista mainostamista, markkinayhteyksien luomista. (Heinsius & Lehikoinen 2013, 61.) Kohdallani tuotteistaminen tarkoittaa draaman tuomista taidepedagogiselle kentälle.

Oma tuotteeni on liikelähtöinen draama.

Asiakkaan, Kirkkonummen kunnan tarpeet olivat julkisesti tiedossa.

Varhaiskasvatukseen haettiin neljää taidepedagogia. Markkinoin osaamistani tehden kattavan hakemuksen ja osallistuin kaksivaiheiseen haastatteluun tullakseni valituksi.

Myös lapset ovat asiakkaitani. Draamapedagoginen toimintani on heille suunnattu.

Kuuntelemalla heidän tarpeitaan saan tuotteeni myydyksi joka kerta uudestaan. Tähän mennessä en ole vielä epäonnistunut.

Myynti- ja neuvottelutaitoani tarvittiin hakuvaiheen haastattelutilanteissa. Uskon

asiaani, joten siitä puhuminen on luontevaa. Pitkä kokemus tarjoaa käyttökelpoisia esimerkkejä. Tutkimustulokset puoltavat ajatuksiani.

En voinut hinnoitella tekemistäni, vaikka kykyä siihen olisi ollutkin. Suostuin

lastentarhanopettajan kuuden tunnin työpäivän palkkaan. Se ei mielestäni vastaa osaamistani, koulutustani, työkokemustani, mutta päätin ottaa työn vastaan.

Useamman ammatin yhdistelmä on mahdollistanut oman työni tekemisen.

Kompetenssini koostuu elämäntyöstäni, pitkästä opintopolusta, uskosta tekemiseeni.

Pelkkä taiteen alan tuntemus, taiteilijuus ei riitä. Taiteelliset interventiot vaativat perustellusti laaja-alaisempaa osaamista, kokemusta ja asennetta.

8 TAITEELLISEN INTERVENTION ERITYISPIIRTEITÄ

Taiteen asettuminen varhaiskasvatukseen ei ole yksiselitteistä. Erilaisten kulttuurien kohtaaminen, vuorovaikutus, yhteistyö vaatii rakenteellisia ja asenteellisia muutoksia. Taiteilija ei voi soljahtaa olemassa olevaan struktuuriin, toimintamalliin, kulttuuriin ilman rakenteiden huojattelua. Jonkin uuden tuominen olemiseen synnyttää ristiriitoja, luoutta. Muutos on monisuuntaista, jossa etsitään yhteistä kehityslinjaa, uutta tulevaisuutta.

KTM Vesa Porokuru esittelee perusoletuksia, joita taiteen käyttö kehittämissäprosessissa saa aikaan. Taide voi toimia ei-tietämisen tilana, häiriönä, törmäyksenä, liminaalitilaan johdattajana, stimulanttina, koskettajana. Ei-tietäminen tarkoittaa uteliaisuutta, tutkimista, asioiden katsomista eri näkökulmista, uudennlaisilla tavoilla. (Porokuru 2016, 18.)

Ei-tietäminen oli vahvasti läsnä asettumisessani Neidonkallion päiväkotiiin. Olin kehittänyt draamaleikkejä lastentarhanopettajan työhön. Salliva, hyväksyvä, utelias jopa kunnioittava ilmapiiri antoi tilaa intuitiolle ja tunteille. Tein paljon kysymyksiä, joihin kukaan ei osannut vastata. Minun oli etsittävä ja sain etsiä vastauksia, joista rakentuisi draamapedagogin toimenkuva.

Esimieheni ja laaja-alainen erityislastentarhanopettaja tukivat toimintaani sataprosenttisesti. Henkilöstö oli uteliaana ja innokkaana ottamassa draamapedagogia vastaan. Heille oli selvää, ettei uusi aikuinen toimisi sijaisena. Aikaisempi toimintani lastentarhanopettajana silotti tietäni epäilijöidenkin keskuudessa.

Keskustelut muiden taidepedagogien kanssa paljastivat interventioon liittyviä epäkoh-tia. Taidepedagogeja haluttiin sijoittaa vanhoihin rakenteisiin. Työtä määrittivät henki-löstön työvuorot, toimintatavat, päivärytmi. Taidepedagogista tehtiin yhtä aikuista mui-den joukkoon, yhtä lisäkasvattajaa, resurssia. Vanhat käytänteet tulivat hidasteeksi taidepedagogiselle työskentelylle.

Uusi ammattiryhmä ei voi asettua ”näin on tehty aina”-asenteeseen. Uusi tapa toimia ja ajatella syntyy törmäyksessä, rajalla, jossa erilaiset näkökulmat kohtaavat. Törmäykset pakottavat mukautumaan, soveltamaan ja synnyttämään uutta ajattelua. (Porokuru 2016, 18.)

Taidepedagogien toimenkuva poikkeaa varhaiskasvatuksessa totutusta. Teemme työtä vastuullisina kasvattajina tukien lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Työkalunamme on taide. Suunnitelmallinen, tavoitteellinen taidetyöskentely vaatii oman tilansa. Varhaiskasvatuksen perustoimintojen tulee sujua, kuten ne sujuivat ennen taidepedagogien tuloa. Henkilöstön poissaoloja ei paikata taidepedagogeilla.

Kehittäminen on muutosta, uuden löytämistä. Jotakin vanhasta jää pois. Puhutaan liminaali- eli välitilasta, jossa uusi voi alkaa. Tässä muutoksen tilassa asioita ei tarvitse heti ratkaista. Muutokseen liittyvän hämmennyksen kanssa voi viivähtää hetken. Liminaalitila on luova läsnäolon tila, jossa uusi alkaa vahvistua ja saada muotoa. (Porokuru 2016, 18.)

Taiteenala voi vaikuttaa siihen, kuinka taidepedagogi otetaan vastaan. Päiväkodeissa voi olla ennestään vahvaa taideosaamista. Taidepedagogi saatetaan kokea kilpailijana. Lastentarhanopettajien koulutukseen sisältyy taidekasvatusta. Moni on vahvasti suuntautunut kuvataiteisiin, musiikkiin, draamaan omien mieltymystensä tai harrastuneisuutensa mukaan. Taidepedagogin astuessa toimijaksi, kasvattajat saattavat kokea menettävänsä oikeuden toteuttaa osaamistaan.

Jatkuva keskustelu, yhteistyön virittäminen, kysyminen, kuunteleminen, toisen työn kunnioittaminen auttavat ymmärtämään erilaisia näkökulmia. Työyhteisön osuus kehittämistyössä on olennaista. On tärkeää sanoittaa yhteistyön merkitystä. Vain siten opimme toisiltamme, luomme jotakin uutta suomalaiseen varhaiskasvatukseen.

9 KOHTI UUSIA HAASTEITA

Opinnäytetyöni on saanut minut jälleen tarkastelemaan draamapedagogista matkaani. Ajatuksenani oli luoda draamapedagogin toimenkuva, malli tuleville polville. Oivallinen ammatillinen pohja virkaehtosopimukseen. Jotakin pysyvää suomalaiseen varhaiskasvatukseen.

Ehkä joitakin jälkiä jää. Kirkkonummelle on ehdotettu vakinaistettavaksi neljää kokopäiväistä taidepedagogia. Alkuperäinen tavoite oli lisätä taidepedagogien määrää kuuheen. Raportoimamme tulokset puhuivat tulevaisuutemme puolesta. Raportit tehtiin taidepedagogien, kasvattajien ja laaja-alaisten erityislastentarhanopettajien havaintojen pohjalta. Lapset hyötyivät työstämme.

Mikäli ehdotus hyväksytään, taidepedagogien työpaikat ovat kaikkien halukkaiden haettavana. Palkkaus vastaa lastentarhanopettajan kuukausiansiota. Virkaehtosopimus ei tunne taidepedagogeja, joten lastentarhanopettajalle kuuluvat viisi VES-päivää puuttuvat taidepedagogeilta.

Oma tulevaisuuteni on avoin. Tämä työ on pistänyt ajattelemaan omaa kompetensiani. Olen oppinut määrittelemään työtäni paremmin. Draamapedagogin osaaminen soveltuu kompetenssi-tarkastelun myötä oikein hyvin varhaiskasvatukseen. Saamani palaute puhuu samaa kieltä. Olemme saavuttaneet tavoitteemme yhdessä muun kasvattaja-tiimin kanssa. Lapset ovat edenneet sosiaalisissa taidoissa. Vuorovaikutus sujuu paremmin, ryhmät toimivat yhteen. Lapset ovat rohkaistuneet omassa ilmaisussaan. Lapset iloitsevat, nauravat, leikkivät ja liikkuvat draaman maailmassa.

Tietenkin pidän työstäni.

Aloitin syksyllä toisen vuoteni päiväkodin draamapedagogina. Minulla on kokemusta, koulutusta, vahvistusta ajatuksilleni, mutta ei mitään valmista. Jos olisin valmis, voisi olla aika lopettaa, tulla täydeksi, tiensä päähän. Draamapedagogina voin vihjata, vinkata, viitoittaa joitakin tienhaaroja. Jokainen toimija luo itse oman toimenkuvansa. Jokainen toimenkuva asettuu yhteisöön, muotoutuu tekijöidensä mukaan.

Arvostan pitkää matkaani. Mikään ei ole mennyt hukkaan, mutta toivon ja toivotan tuleville sukupolville selkeämpää ammatillista asettumista. Taidealan osaajia riittää ja tuloista ei ole puutetta. Soveltava taide valtaa uusia alueita. Tarvitsemme uudenlaista

ajattelua ja asennetta valloittaaksemme maailman. Tai ainakin luodaksemme taiteenaloillemme uusia toimintamahdollisuuksia.

Yhdessä muiden kanssa.

LÄHTEET

Blackler, F. 1995. Knowledge, knowledge work and organizations: an overview and interpretation. *Organization Studies* 16(6).

Bäckgren, Noona. Tytöt liikkuvat ulkoleikeissä paljon vähemmän kuin pojat, maahanmuuttaja-taustaisten lasten välillä ero liki 20 prosenttia – Ainutlaatuinen tutkimus selvittää kaiken elämästä päiväkodeissa. Helsingin sanomat 17.8.2017. www.hs.fi. Viitattu 4.9.2017.

Heinonen, S-L. 2000. Ilmaisuleikit tarinan talossa. Analyysi ja tulkinta lastentarhanopettajan pedagogisesta toiminnasta varhaiskasvatuksen draaman opetuksessa. Tampere: Tampereen yliopisto, opettajankoulutuslaitos.

Heinsius, J; Lehikoinen, K. 2013. Training Artists for Innovation Competencies for New Contexts. Lehikoinen, K. Qualification framework for artists in artistic interventions. Helsinki: Kokos. Publications Series, Theatre Academy of University of the Arts.

Kirkkonummen varhaiskasvatussuunnitelma 2017. Svoll 31.5.2017. Kirkkonummella on kivaal! Ha kiva i Kyrkslätt! Yhdessä – tillsammans.

Levy, F, J. 1988. Dance/Movement Therapy. A Healing Art. The American Alliance for Health, Physical Education, Recreation and Dance 1900 Association Drive. Reston, Virginia 22091.

Liukko, S. 1995. Draamakasvatus pienten lasten opetuksessa (tarkka otsake ei tiedossa).

Lumme, M. Taidepedagogi avautuu: Työ ei sitä mitä luvattiin – ”Olemme talon revityin apu”. Vantaan Sanomat 1.2.2017. www.vantaansanomat.fi. Viitattu 26.6.2017.

Kielikukko-lehti 2/95. Seija Liukon artikkeli s. 27.

Osmond, C. 2007. Drama education and the body: ”I am, therefore I think”. In L. Bresler (Ed.), *International handbook of research in arts education* (pp.1109-1118). Dordrecht, the Netherlands: Springer.

Owens, A.; Barber, K. 1998. *Draama toimii*. Helsinki: JB-kustannus.

Porokuru, V. 2016. Taiteen menetelmät tutkimuksessa ja kehittämisessä. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 4/2016. Helsinki: toim. Vesa Porokuru, Antti Huntus, Humap Consultation Oy.

Reggio Emilia-yhdistys. Yhdistyksen verkkosivut <https://reggioemiliayhdistys.com/>. Viitattu 21.6.2017.

Reunamo, J. 2014. Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Rusanen, S. 2016. Taiteen taikaa varhaiskasvatukseen. TAIKAVA-kehittämishankkeen raportti 2014-2016. Halme, K.; Karimäki, R. & Rusanen, S. (toim.). Vantaa: Vantaan kulttuuripalvelut.

Varhaiskasvatuslaki 580/2015. Annettu Helsingissä 8.5.2015. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.oph.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 - Opetushallitus. Saatavilla sähköisesti osoitteessa www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf.

Way, B. 1976. *Luova toiminta ja persoonallisuuden kehittäminen*. Helsinki: Tammi.

Wee, S. J. 2009. A Case Study Drama Education Curriculum for Young Children in Early Childhood Programs. *Journal of Research in Childhood Education*. Taylor&Francis.

Winnicot, D.W. 1983. *Lek och verklighet*. Stockholm: Natur&Kultu

TAIKAVA-hanke. Hankkeen verkkosivut www.taikava.wordpress.com. Viitattu 26.6.2017.

Östern, A-L. 2001. Teatterin merkitys kautta aikojen lasten ja nuorten näkökulmasta. Teoksessa Korhonen, P; Östern, A-L. 2001. *Katarsis. Draama, teatteri, kasvatus*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

LIITTEET

Liite 1. Jäniksen vuoden saatekirje

Hyvä Neidonkallion väki,
tietoomme on saatettu, että teille voi sijoittaa uusia jäseniä. Meillä on tämä tapaus Jänis, hieman outo ja eriskummallinen asia. Jänis on matkustanut jostakin kaukaa ihan itsekseen. Päiväkodissanne on tyhjä lipasto, suuri laatikosto, johon toivomme Jäniksen asettuvan. Ehkäpä se löytää sieltä mukavan kodin.

Pyydämme apuanne asian eteenpäin viemiseksi. Emme tiedä, mitä kieltä Jänis puhuu, mutta tiedämme, että lapset ymmärtävät sitä oikein hyvin.

Jänis on käsittääksemme asunut ympäri maailmaa erilaisissa päiväkodeissa.

Saatte myöhemmin tarkempaa tietoa asiasta.

Jäniksen perheestä tai ystäväistä emme tiedä mitään. Jänis on matkasta väsynyt ja hieman peloissaan. Toivottavasti saatte hänet rauhoittumaan ja tuntemaan olonsa turvalliseksi.

Emme tiedä, mitä kaikkea Jänis on matkallaan kohdannut, mutta uskomme seikkailujen olleen jännittäviä. Jäniksellä on ollut mukanaan joitakin kummallisia esineitä, joista myöhemmin lisää.

Jänis rakastaa hiljaisuutta, porkkanoita, paperipusseja, postikortteja, sievää laulua, rumpujen pärinää, hurjaa vauhtia, värikkäitä kuvia, jumppatossuja, voileipiä. Jänis pelkää ilkeitä ihmisiä, kiusaamista, syviä kaivoja, saunanlauteita, verovirastoja, roska-astioita, lasinsiruja.

Toivotamme teille antoisaa syksyä ja kiitämme yhteistyöstä.

terveisin Viralliset Ihmiset